

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

תביעת חוב שכר עבודה בישיבה
מחברי העמותה

תיק ממונות מס' 1676-עא

נושא הדיון

הרב א' תובע שכר עבודה שעבד בישיבת ב' מחברי עמותת הישיבה. אחד מחברי העמותה השיב שאינו משמש אלא כחבר עמותה מבחינה רשמית כלפי הרשויות, אך אין לו שום ענין וזיקה עם הנעשה בישיבה, ושום החלטה לא כספית ולא רוחנית אינה קשורה אליו, משום שאינו מודע ולא שותף לשום החלטה בכל מה שנוגע לנעשה בישיבה. חבר אחר בעמותה כתב שלא חתם על היותו חבר בעמותה, וחתימתו זויפה, ואחרים השיבו שברצונם לדון בביה"ד שבעירם, אך הרב א' משיב שביה"ד המקומי נתון להשפעתם, ולכן זכותו לדון בזבל"א.

השאלות לדיון

- א. דינם של חברי עמותה.
- ב. מי שהוסכם אתו שלא תהיה לו כל זיקה לעניני העמותה, האם לפי דיניהם נחשב חבר בעמותה.
- ג. מי שחתם על שטר שותפות, האם נאמן לטעון שהוסכם עם יתר השותפים שלא תהיה לו כל זיקה לעניני השותפות.
- ד. זבל"א כשבעלי דין שחלוקים על מקום הדיון.

תשובה

- א. כיון שתקנון העמותה שעליו חתומים חברי העמותה הוא מסמך משפטי עפ"י דיניהם, ע"כ יש לנחון את חוקפו ומהותו עפ"י דיניהם. ועיי' פס"ד ירושלים כרך י עמ' קמט שעפ"י חוק העמותות הקמת עמותה

המחוקק התאגדות ותקנון העמותה הוא כדיון חוזר שצין העמותה לצין חבריה, ורישום העמותה בראשית נחשב מלד המנהג בקנין ליצירת התחייבות לעסוק מכאן ולהנא בעניני העמותה, ודינם של חברי העמותה הוא גם כאפטרופסים וגם כאותפים, עיי"ש. ומאחר שעפ"י דיניהם יש לזה תוקף של שטר החתימה עליו הוא קנין, ללא גרע מסיטומתא, ואף אם אינה חשובה קנין הרי פסק הרמ"א בשו"ע סי' קעו פעי"ג כדעת המרדכי ב"ק סי' קעו וב"ב סי' תרכ"ג בשם המהר"ם דשופות אין לריכה קנין, והסברא בזה כתב בקונטרסי שיעורים נדרים שעור כו אות ג דקירוב האתפות הוא כמו מתחתי אהדדי ונקנה האתפות בדבור בעלמא בלא קנין, עיי"ש.

וישיבה קדושה לתלמידים הרשומה כעמותה, הוצא בפס"ד ירושלים שם בשם הפוסקים שהיא איננה מוסד פרטי של מי שהוא אלא נחלת הציבור, וההנהלה המנהלת אותה דינם כגזברים ואפטרופסים על ההקדש, והחלטותיהם צרות תוקף הלכתי לכל דבר מכיון שנכסי העמותה הינם הקדש ואינם כספים פרטיים, וכל מוסד של הקדש אינו נחלת הפרט אלא נחלת הציבור, והגבאי משמש כגזבר בנכסי הקדש, ורק לאסיפה הכללית של העמותה יש תוקף חוקי והלכתי.

ב. עיי"ש פס"ד ירושלים שם שגם אם מייסד העמותה הצטיח את שליטתו בעמותה עיי מיניו חברים הסרים למרותו אין זה מהווה הוכחה על היותה של העמותה פיקטיבית, שהרי לפי החוק ראשי מייסד העמותה להצטיח את שליטתו בעמותה אם יקבע בתקנון שלמייסד העמותה יש יותר מקול אחד עד כדי יצירת רוב שאינו מאפשר קבלת החלטה בציגוד לעמדתו, וכי יעלה על הדעת לומר שצמקרה כזה נחשבת העמותה כפיקטיבית? ה"ה כשצירף לו אנשים הסרים למרותו. כך גם אם התקבלו החלטות בעמותה בדרך של החתמת החברים ולא בכינוס אסיפה כללית, אין זה מצביע על היותה של העמותה כפיקטיבית, שהרי החוק מאפשר לעמותה לקבוע בתקנונה כי במקום לכנס אסיפה כללית ניתן לקבל החלטות בדרך של החתמת כל חברי העמותה, עיי"ש.

אמנם נראה שלפי דיניהם אם הוסכם אתו שלא תהיה לו כל זיקה לעניני העמותה, אינו יכול להיות חבר בעמותה, כי זו חצרות פיקטיבית.

ג. הסכימו האותפין צניהם שהסכם בעל פה טרם החתימה על החוזה שאחד מהחותמים לא תהיה לו כל זיקה לעניני האתפות, שפוט שההסכם תקף ככל תנאי שצממון, אך כיון שההסכם הזה לא נכתב בחוזה או בשטר אחר, אם יהיה ויכוח בענין עליו תהיה חובת הראיה.

ד. עיי"ש פס"ד ירושלים כרך ז עמ' קעב וכרך ט עמ' טז מש"כ החו"א סנהדרין סי' טו אות ה שמש"כ הטור בשם הסמ"ג דהלוה יכול לברור ב"ד אחר באותה העיר אפילו הוא קטן מאותו שצירר המלוה, ואין המלוה יכול לכופו, ר"ל אם אין המלוה תובע זבלי"א, אבל ודאי יכול המלוה לתבוע זבלי"א. ע"כ. וכן פסק בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' ג: ברור ופשוט שכל בעל דין יכול לומר שרובה דוקא בזבלי"א ואין יכולין לכופו שילך לצי"ד בלא זבלי"א אף שהוא מומחה. והא דכתב הרמ"א דאם דיינים קבועים בעיר לא

יכול לומר לא אדון לפנייהם אלא בזה בורר, היה זה רק בעיירות שהיו מתמנים מהעיר, שאף הרב אב"ד לצדו נמי היה יכול לכופו מאחר שקבלוהו. אבל בטא יארק ליכא דיינים קצועים שנתמנו מהעיר, וצפרט שאיכא עוד אגודות וחבורות של רבנים שליכא אף מיני מכל הרבנים שבעיר, ולכן כשרואה אחד מהם בזבלי"א מוכרחין לילך בזבלי"א דוקא. ע"כ. וכ"כ הגר"י קרלין שליט"א בתיק אחר שהוצא צפנינו, לאחר שהציא את דברי החזו"א זכותו של התובע לתבוע לדון בזבלי"א עפ"י הגמ' בסנהדרין כג א, כתב הגר"י כי "זאת התורה לא תהא מוחלפת וכו'", וכי "אין ספק שבעיה"ק ירושלים יש עוד צתי דינים" ויחייבים לידון בזבלי"א, ובקשתינו להודיע את מי הוא בורר". ע"כ.

אמנם בפס"ד מאת הגר"ע הדא"י והגר"ל זילטי ז"ל, ויבלחט"א מרן הגר"ש אלישיב שליט"א מיום כד מנ"א תשכ"ב בתיק מס' כג 1021 (טרט פורסס) בענין תובע שמוכן להתדיין בכל בי"ד קבוע אחר בעיר, ואפילו בזבלי"א, חוץ מבי"ד שצמקש הנתבע לדון צפניו מסיבות שהיו עמו, והנתבע רואה לדון דוקא בלאותו בי"ד, וטען התובע שלפי דברי החזו"א הנ"ל זכותו לדרוש לדון בזבלי"א, ואין לנתבע זכות שלא לדון עמו ס, וכתב בפסק הדין: "והנה לדעת הסמ"ג הסובר דזכותו של הנתבע לומר לבי"ד פלוני אני רואה - כשניהם בעיר אחת - ואין צדי התובע לכופו ולהכריחו לדון צפני הבי"ד שצחר הוא, נראה, דאף שהדרך הטוב והישר היא שכל אחד יבורר לו אחד שמתוך זבלי"א וזבלי"א, הבע"ד צייתין להם וגם הדיונים כל אחד מהפך זכות אותו שצבר (לשון הרמ"א סי' יג), מ"מ לא מלאנו צמקרה והנתבע לא יתראה לברור לו אחד, שיכפוהו בשוטים עד שאמר רואה אני. ועיי' ברמ"א ס: אם הנתבע מערים לברור דיין שאינו הגון... כופין אותו לדון צפני ג'. היינו דהכפיה היא לדונו צפני"ד של שלושה, וא"כ באופן שהוא רואה להתדיין צפני צפני מסיים, שלפי דעת הסמ"ג זכותו היא בכך, בזה שסרבו להתדיין צפני זבלי"א לא מלאנו שמפסיד זכותו וקונסים אותו, ומעבירים את הדין לצית הדין שצחר לו התובע. ובעלם הדין של זבלי"א נראה דהנה הרא"ש צפ"ג דסנהדרין לעק ככרוכיא "על חסרי הדעת הטועין שהדין יש לו להפך בזכות אותו שצבר ועומד במקומו וכי אשר לא כדון... הדין עלמו חלילה לו למלא סברא לזכות אם לא שיראה לו דין צבור...". ועיי' בערוה"ש סי' יג אות ד שאע"פ שהבוררים יש להם כל דיני דיינים וא"כ אסור לכל בע"ד להציע טענותיו לפני בורר שלו בלא בע"ד חבירו, מ"מ כבר נהגו שכל אחד מליע טענותיו לפני הבורר שלו, וכיון ששני הילדים עושים כן והמנהג כן הוא הוה כאילו קבלו עליהם שני הילדים על אופן זה ואין בזה איסור. ע"כ. ולפ"י יולא שענין זבלי"א לפי מה שמוהגים שכל אחד שומע טענות הגד שלא צפני חבירו ונכנס לענין כמעטין לזכות את הגד שצחר בו, הרי נמלא שהדין יולא בעיקר עיי' השלישי המכריע ביניהם, וזה הרי משום שאם הנתבע רואה להתדיין לפני שלושה והתובע רואה להתדיין צפני אחד, כי אז לכו"ע אי אפשר לכופו את הנתבע להופיע לפני הדין שצחר התובע, וא"כ אין להעדיף זבלי"א לפי המנהג כאמור על פני צפני"ד של שלושה. והסקינן שזכות התובע לדון בזבלי"א היא רק אם יכול להעמידם שידונו כעיקר הדין וכמו צית דין שאין שומעים את הילדים זה שלא צפני זה כלל.

ע"כ.

החלטה

- א. יש למחוק את הרב ג' מרשימת הנתבעים.
- ב. על הצדדים לדון בזבלי"א באופן שכשרים לדון כעיקר הדין.